

Z DEJÍN KNIŽNICE BATTHYANEUM Z ALBA IULIE, SEDMOHRADSKO KNIŽNIČNÉ KATALÓGY (19. STOROČIE)

ANDREEA MÁRZA

Abstract:

Book catalogues are the mirror of a library. Within this research, we have chosen to deal with the catalogues of the Batthyaneum Library published during the 19th century. Organized by bishop Ignác Batthyány in the second half of the 18th century, the library, bearing the name of the bishop-founder, is still renowned nowadays for its collections. The library also held different book catalogues in the 18th century (one with the books of the bishop that were initially in Sibiu, one with incunabula, partially preserved, or with the books bought from Cardinal Migazzi, with those obtained from the Jesuits, Trinitarians, Anabaptists etc). Those published in the 19th century, especially those internal, produced by the librarian András Cseresnyés, almost include the entire book holdings. The catalogues compiled by the librarian A Cseresnyés were also requested by the Transylvanian Government because the descendants of the bishop-founder Ignác Batthyány took proceedings against the Bishopric of Transylvania, reclaiming the bishop's inheritance. The trial lasted for more than twenty years, a period in which, due to the trial, the legislature wished to find out about the status of the assets of the late prelate, thus also of the library. In these circumstances, at the beginning of the 19th century, A. Cseresnyés compiled

different catalogues and book inventories, all of internal use, handwritten. In the second half of the century, three catalogues were printed, one each by Antal Beke, Károly Veszély and Elemér Varjú.

Keywords: Alba Iulia, Batthyaneum Library, catalogue collection, 19th century.

Abstrakt

Zrkadlom každej knižnice sú katalógy. V našej štúdií sme sa zaoberali katalógmi knižnice Batthyaneum, ktoré vznikli počas 19. storočia. Knižnica, ktorú založil katolícky biskup Ignáčom Batthyánym (1741 – 1798) v druhej polovici 18. storočia je významná svojimi knižnými zbierkami. V knižnici boli zostavené rôzne katalógy ešte od 18. storočia (jeden obsahoval biskupove knihy nachádzajúce sa ešte v Sibiu, ďalší obsahoval prvotlač, ale nezachoval sa kompletne, potom katalóg kníh kúpených od kardinála Migazziho, alebo katalógy knižníc jezuitov, trinitárov, anabaptistov a iné.). Katalógy pochádzajúce z 19. storočia spracované A. Cseresnyésom mali interný charakter a zahrňujú takmer celý vtedajší fond knižnice.

Katalógy spracované knihovníkom A. Cseresnyésom boli žiadané aj sedmohradskou vládou, pretože biskupovi príbuzní viedli po jeho smrti proti katolíckemu biskupstvu proces požadujúci dedičstvo po ňom. Proces trval viac ako

20 rokov. Zákonodarné orgány sa počas procesu zaujímali o situáciu biskupovho majetku, teda aj knižnice. Preto, začiatkom 19. storočia A. Cseresnyés spracoval niekoľko katalógov a zoznamov kníh, všetky boli rukopisné a interné. V druhej polovici storočia boli vytlačené ďalšie tri katalógy od autorov: Antal Beke, Károly Veszély a Elemér Varjú.

Kľúčové slová: Alba Iulia, Batthyaneum Library, catalogue collection, 19th century

Zrkadlom knižnice, bez ohľadu na obdobie, v ktorom boli položené jej základy, sú knižničné katalógy, ktoré sa vyvíjali spolu s knižnicou. Katalógy slúžili majiteľom, knihovníkom, ale aj čitateľom k identifikovaniu hľadaných informácií. Upriamili sme pozornosť na historické katalógy knižnice Batthyaneum založenej koncom 18. storočia vedcom a biskupom Ignácom Batthyánym v Alba Iulii. Vo svojom projekte sa zameril na založenie knižnice, ktorá mala byť základom pre širšiu kultúrnu ustanovizeň s astronomickým observatóriom, vedeckou spoločnosťou a neskôr tlačiarňou. Aj keď sa biskupov cieľ neuskutočnil úplne, stal sa súčasťou kultúrneho odkazu, ktorý prelát zanechal po svojej smrti súčasným i budúcim bádateľom. Knižničné fondy dodnes ukrývajú informácie, ktoré by bolo treba vyhodnotiť a pre svoju jedinečnosť a kultúrnu hodnotu si zaslúžia byť sprístupnené záujemcom.

Za časový limit sme si určili len 19. storočie a upriamili sme pozornosť na situáciu, ktorá sa vyvinula po zakladateľovej smrti. Väčšina knižničných katalógov Batthyanea z 19. storočia bola zostavená pre rôzne účely (čo vysvetlíme postupne), niektoré sú rukopisné, iné boli koncom storočia vydané tlačou.¹ Biskup bol veľkým milovníkom kníh a zbieral ich ešte za študentských čias v druhej polovici 18. storočia (v Grazi, Trnave, Ríme). Skutočnosť, že v čase doktorského štúdia zastával miesto knihovníka v knižnici nemecko-maďarského kolégia Sant' Apollinare v Ríme, ho ovplyvnila na celý život.² Záujem o knihy nevyprchal ani neskôr, keď sa zapojil do procesu katalogizácie svojich vlastných kníh v knižnici, ktorú založil v Alba Caroline, dnes Alba Iulia.³ Po vymenovaní za hlavu Sedmohradskej diecézy (1780), biskup priniesol so sebou do Alba Iulie zbierku, ktorú pôvodne zhromaždil v Sibiu. Tam bolo dočasné sídlo vlády (gubernium), zložené z 12 členov a jedným z nich bol katolícky biskup, ktorý sa tiež zúčastňoval na spravovaní sedmohradskej provincie spolu s guvernérom. Približne 3 000 exemplárov bolo spísaných do katalógu, ktorému dali knihovníci názov *Catalogus primus Bibliothecæ I. C. Batthyányi*. Bol to abecedný katalóg podľa autorov a dopĺňoval ho formát, miesto

¹ Prezentovaná štúdia dopĺňa príspevok: MÁRZA, Andreea. Catalogue de cărți în fondul Bibliotecii Batthyaneum din Alba Iulia [Katalógy z knižnice Batthyaneum z Alba Iulie]. In: *Transilvania*, 4-5 (2017), s. 93-98, kde sme sa venovali tlačeným katalógom, ktoré priniesol Batthyányho knihovník Imre Dániel z Taliaska, kam ho biskup poslal na študijnú cestu (1783 – 1785).

² V. *Collegium Germano-Hungaricum* založil na radu Ignácia de Loyola v roku 1552 pápež Július III. MÁRFFY, Oscar. Contributi alla storia del Collegio Germanico-Ungarico di Pavia in base a documenti conservati nell' Archivio di Stato di Milano. In: *Ævum*, anno 13, fasc. 4 (Ottobre-Dicembre 1939), s. 548-549 aj [online] 2023 [cit. 2023-10-31]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/25819237>; SZÁRAZ, Orsolya. *Catalogus librorum Bibliothecæ Collegii Germanici et Hungarici Romæ*, Száraz Orsolya és Rosa Pace bevezetésével. Budapest-Eger: MTA, 2015, s. LXVIII-LXXI, diskutuje sa tu o profile knižnice kolégia podľa dokumentov zo 17. storočia s tým, že knižnica bola zverená rektorovi z radov absolventov. Po menovaní dostal knihovník kľúče a *Instructio pro Bibliotecario*, v ktorom sa určovali jeho povinnosti: podliehal právomoci prefekta knižnice, ktorý rozhodoval o získavaní alebo reštaurovaní kníh. Knihovník sa staral o poriadok v knižnici a katalogizoval kúpené knihy. Tieto povinnosti sa pravdepodobne nezmenili ani v 18. storočí, keď bol knihovníkom I. Batthyány. Pozri aj matriku SZLAVIKOVSKZY, Beáta. *Magyarországi diákok Itáliai Egyetemeken 1526 – 1918, I rész, Gli studenti ungheresi in Italia dal 1526 al 1918, I parte*. Budapest: ELTE Levéltára, 2007, s. 108, č. 1088.

³ MÁRZA, Andreea. *Portretul unui iluminist ardelen. Bibliotecarul Imre Dániel (1754 – 1804)* [Portrét sedmohradskeho osvietenca. Knihovník Imre Dániel (1754 – 1804)]. Cluj-Napoca: Mega, 2020, s. 81-82; BB LXX/70, č. 108, list odoslaný zo Sibiu: *Idæa registrationis librorum Albæ Carolinensium*. (Archív Batthyanea).

vydania, avšak bez roku vydania.⁴ Táto pôvodná zbierka bola priebežne doplňovaná a narástla o niekoľko tisíc zväzkov, ktoré buď kúpil, alebo ich dostal darom, ale aj získal z rozpustených mníšskych rádov v dôsledku reforiem Jozefa II. Nezávisle na tom, ako knihy získal, všetky sa dnes nachádzajú v Batthyaneu.

Katalógy z 19. storočia

Z nášho súčasného výskumu vyplýva, že sa zachovalo niekoľko katalógov z 18. storočia, ktoré, ako sme už vyššie uviedli obsahujú knihy, ktoré biskup pôvodne vlastnil v Sibiu, ďalej knihy, ktoré boli zaradené po zakúpení knižnice viedenského kardinála Migazzioho, prípadne inventár katalógu obsahujúci inkunábuly, alebo rôzne iné katalógy jezuitov, trinitariánov alebo anabaptistov atď.⁵

Predčasná smrť biskupa Batthyányho 17. novembra 1798 a proces, ktorým sa potomkovia domáhali dedičstva, sa zakladal na súpise všetkých vlastnených majetkov. K tomu účelu bolo vyhotovených aj niekoľko katalógov kníh z jeho vlastníctva. O ich vyhotovenie sa zaslúžil pravdepodobne najvýznamnejší knihovník knižnice aktívny v 19. storočí, András Cseresnyés alebo Andreas Cerasius, ako sa jeho meno vyskytuje v niektorých dokumentoch.⁶

Katalógy vyhotovené knihovníkom A. Cseresnyésom si vyžiadala aj vláda Sedmohradska, pretože potomkovia Ignáca Batthyányho podali žalobu na sedmohradské biskupstvo, v ktorej žiadali vrátenie biskupovho dedičstva. Proces trval viac ako 20 rokov, počas ktorých chcel zákonodarný orgán poznať stav majetku zosnulého preláta, a teda aj knižnice. V týchto podmienkach na začiatku 19. storočia zostavoval A. Cseresnyés rôzne katalógy a súpisy kníh, všetky interné, rukopisné.

⁴ *Elenchus librorum excellentissimi Domini Comitis et Episcopi Transylvaniensis, Domini Ignatii de Batthyane in Bibliotheca Sua Cibiniensi reperibilium de anno 1782* [sign. BB XI 265], 56 l.; v. napr.: „2. Atlas Homanni universi terrarum orbis / in folio magno / Norimbergæ” (f. 1r) alebo „189. Acta SS Ordinis S. Benedicti / Tom. 1us / in filio minori / Venetys” (f. 1r) alebo „2534. Tractatus de motionibus Magneticis / in 8° / Gracii” (f. 52r).

⁵ O knižnici kardinála Migazzioho pozri aj: JAKÓ, Zsigmond. Batthyány Ignác, a tudós és a tudományservező. In: *Magyar Könyvszemle*. 1991, 107 évf, 4 sz., s. 353-375; MÁRZA, Eva a MÁRZA, Iacob. Bibliotheca Migazziana Viennensis (Sugestii pentru o reconstituire) [Migazzioho viedenská knižnica. (Návrhy na rekonštitúciu)]. In: *Anuarul Institutului de Istorie „A. D. Xenopol”*. 1995, XXXII, s. 239-250; DÁRJA, Ileana. *Fondul Migazzi. Surse documentare* [Migazzioho zbierka. Dokumentárne zdroje]. Alba Iulia: ALTIP, 1998; MÁRZA, Iacob. Slovenské tlač z Migazzioho knižného fondu ako súčasť Batthyanea z Alba Júlie (17. – 19. stor.). In: *16. storočie v zrkadle knižnej kultúry*. Banská Bystrica, 2012, s. 203-210. Pozri aj napr.: SELECKÁ, Eva. *Stredoveká levočská knižnica*. Martin: Matica slovenská, 1974. O kúpe iných katalógov a kníh, ktoré biskup potreboval k štúdiu pozri aj MÁRZA, odk. 3, s. 93-136. Katalóg-inventár inkunábulí analyzovala MÁRZA, Andreea. Prvotlače katolíckeho biskupa Ignáca Batthyányho (Alba Iulia, Rumunsko) a ich ďalší osud. In: *Kniha. Zborník o problémoch a dejinách knižnej kultúry*. Martin: Slovenská národná knižnica, 2022, s. 38-52. Katalóg kníh trinitárov *Catalogus librorum qui continentur in Bibliotheca Residentiæ Carolinensis ordinis Discalc. SSS. Trinitatis De Redemt. Captiv.* [signatúra BB XI-272] pozri v MÁRZA, odk. 3, s. 279-280. Katalóg jezuitov knižnice v. *Catalogus Librorum Communium in Residentia Supræsæ Societatis Jesu Cibiniensis repertorium et æstimatorium in anno 1774 conspectus in Bibliotheca Batthyaneum* [signatúra BB XI 273] v: MÁRZA, Iacob. *Transylvanica* la Bibliotheca Batthyaneum din Alba Iulia (V): cãrți de la Cluj [Transylvanica v knižnici Batthyaneum z Alba Iulia (V): knihy vydané v Kluzi]. In: *Transilvania*, 4-5/2016, s. 120-126.

⁶ MÁRZA, odk. 5, s. 40; O živote a diele A. Cseresnyésa pripravujeme v budúcnosti štúdiu.

Nepozastavíme sa pri katalógu inkunábul, ktorého pôvodným autorom bol Imre Dániel (*Catalogus primarum editionum*) a zaoberali sme sa ním v inej štúdií a Cseresnyés ho len doplnil. Ešte k tomu poznamenávame, že tento katalóg s podrobnými popismi pre jednotlivé prvotlače sa, žiaľ, končí rokom 1491, nevieme, či pokračovanie existovalo, ale v knižnici sa nenachádza.⁷ Zachovali sa ešte dva katalógy inkunábul vyhotovené Cseresnyésom, v ktorých sa nachádzajú len skrátené popisy.⁸

V knižnici sa nachádza niekoľko katalógov, možno povedať interného charakteru, v ktorých boli knihy podelené tematicky. Špeciálny katalóg bol vyhotovený pre bohatú zbierku Biblií *Conspectus Bibliorum Sacrorum*, približne 100 zväzkov, ktoré sú uložené v tzv. Aula Magna, pri jej vchode po ľavej strane. Autorom katalógu bol András Cseresnyés.⁹ Na začiatku katalógu uviedol jeho obsah, kde sú Biblie zaznamenané podľa jazykového princípu (hebrejská, chaldejská, arabská, arménska, perzská, malajská, dánska, švédska, etiópska, grécka, latinské, talianska, ruská, estónska, rumunská, česká a i.), každý exemplár je podrobne popísaný. Pre Biblie sa vypracoval aj sumárny index.¹⁰ Tým, že knižnica Batthyaneum bola založená katolíckym biskupom, katalóg teologickej literatúry tam nemohol chýbať a bol zostavený do dvoch zväzkov.¹¹ Prvý zväzok obsahuje Biblie, exegézu a svätých otcov a v druhom zväzku sú zostávajúce teologické práce. Vedecky zameraný a rozhladený biskup sa zaujímal popri teológii o prírodné vedy, právo, filozofiu, a preto dal vyhotoviť špeciálne katalógy ako: *Catalogus philosopharum et scientiarum naturalium* a *Catalogus juristarum*.¹² Aj tieto katalógy majú indexy, do jedného z nich boli zahrnuté právnické spisy, filológia, rukopisy a inkunábuly.¹³

A. Cseresnyés spísal do rozsiahleho katalógu kódexy a inkunábuly knižnice. Podľa všetkého toto je posledná knihovníkova práca, čo možno súdiť z uvedených rokov, 1824 – 1826.¹⁴ Nebola to však jeho posledná práca v rámci kapituly z Alba Iulie, kde sa jeho činnosť dá zdokumentovať až do januára 1834. Teda, ešte koncom januára zapisoval do protokolov kapituly vo funkcii kanonika „scolasticus et actuarius“, keď Pál Veszprémi,

⁷ MÁRZA, odk. 5, s. 39-43. Pozri v: *Catalogus primarum editionum*, 338 f. [BB XI 486], kde sa na f. 2r poznamenáva: „Editiones omnes primas et antiquissimas inde ab origine aureæ illius et divinæ artis typographicæ, qua nihil utilius dedit vetustas, usque ad annum 1500 beneficio illius vulgatas, quarum sat magna copia superest in Bibliotheca nostra, in classes tres partiri mihi placuit, quarum prima comprehendit eas, quæ annum, quo in lucem publicam prodierunt, eumque genuinum præseferunt, vel quarum annus aliunde innotescit, in secunda continentur illæ, quarum nota temporis aut dubia, aut manifeste falsa est, tertia denique exhibet eas, quæ omni nota temporis destituuntur”. Pozri aj MÁRZA, Andreea. *Chronica Hungarorum a lui Johannes de Thurocz: o comparație a edițiilor Brno și Augsburg (1488)* [Kronika Jána z Turca: porovnanie brnenského a augsgurského vydania]. In: *Anuarul Institutului de Istorie „George Barițiu“ din Cluj-Napoca. Series Historica, LXII, 2023, s. 26-27.*

⁸ *Incunabula Typographiæ et Manuscripta*, s. 394-482 [signatúra BB XI 479]; *Index Juristarum, Philosphorum, Philologorum et incunabulorum et manuscriptorum*, 199 f.; tu sa inkunábuly nachádzajú na f. 162r-179v [signatúra BB XI 485].

⁹ *Conspectus Bibliorum Sacrorum*, 284 f. [sign. BB XI 301].

¹⁰ *Index Bibliorum Sacrorum*, 210 f. [sign. BB XI 482].

¹¹ *Catalogus theologorum*, t. 1, 275 f., t. 2, 351 f. [sign. BB XI 480-481].

¹² *Catalogus philosopharum et scientiarum naturalium*, 320 f. [sign. XI 483], *Catalogus juristarum*, 375 f. [signatúra XI 484].

¹³ *Index Juristarum, Philosphorum, Philologorum et incunabulorum et manuscriptorum*, 199 f. [sign. BB XI 485].

¹⁴ *Conscriptio Bibliothecæ Musei Batthyányani facta annis 1824-1826*, t. 2 [sign. BB XI 479].

„canonic magister“ požiadal, aby A. Cseresnyés bol uvoľnený z funkcie, dôvodom bola choroba a potom 18. februára aj zomrel.¹⁵

Aj keď Cseresnyésove katalógy boli kritizované jeho následníkmi a možno tu menovať hlavne Eleméra Varjú, pre začiatok 19. storočia a v tomto geografickom priestore, bola to práca výnimočná.¹⁶ Odvtedy až podnes katalogizácia knižnice, žiaľ, postupovala pomalým tempom a vlastne niektoré katalógy z 19. a začiatku 20. storočia sú používané ako jediné aj v súčasnosti.¹⁷

Koncom 19. storočia, podľa toho ako sa javí situácia v knižnici, boli vydané tlačou tri katalógy, ktorých autori sú Antal Beke, Károly Veszély a Elemér Varjú, teda prvý bol knihovníkom v Batthyaneu a druhí dvaja boli bádatelia.

Antal Beke (1838 – 1913) je dobre známy medzi knihovníkmi, ktorí sa zaoberajú historickými knižnými fondami. V roku 1857 bol študentom teológie vo viedenskom Pazmaneu a už v roku 1864 bol vicenotárom na biskupskom lýceu v Alba Iulii potom o šesť rokov neskôr, v roku 1870 dosiahol funkciu knihovníka.¹⁸ V hierarchii sedmohradskej kapituly rýchlo postúpil a podľa schematizmu z roku 1882 vystupuje ako kanonik teológ, má funkciu riaditeľa Batthyányho inštitútu, kustóda diecéznej knižnice, bol aj archivárom v teritoriálnom (Regnicolar) archíve, profesorom kanonického práva a cirkevných dejín na biskupskom gymnáziu a diecéznym inšpektorom pre základné a ľudové školy; v rámci biskupského konzistória mal na starosti finančné otázky. V rokoch 1888 – 1893 sa v rámci kapituly spomína ako kanonik/kustód, ktorý za zásluhy získal aj hodnosť rytiera Rádu železnej koruny 3. stupňa. Posledné informácie o jeho cirkevnej kariére sa objavujú koncom 19. storočia (1898), keď sa okrem predchádzajúcich hodností spomína ako člen Spoločnosti maďarských historikov.¹⁹ Všetky tieto funkcie a povinnosti, vďaka ktorým sa dostal do kontaktu s cirkevnými dejinami Sedmohradska, aj s knižničným fondom Batthyanea, ktoré viedol, mu umožnili uplatniť sa aj ako historik.

¹⁵ GYÉL 340, I. 1/a, s. 22.

¹⁶ SZENTIVÁNYI, Robertus. *Catalogus concinnus librorum manuscriptorum bibliothecae Batthyányanae*. Szeged: 1958; KULCSÁR, Péter. *Catalogus incunabulorum Bibliothecae Batthyanianae*. Szeged: 1965. PAPA HAGI, Adrian. DINCĂ, Adinel-Ciprian v spolupráci s Andreou MĂRZA. *Manuscrisele medievale occidentale din România: Censuș*. Colecția Biblioteca medievală. [Stredoveké západoeurópske rukopisy z Rumunska: Cenzus. Kolekcia Stredoveká knižnica]. Iași: Polirom, 2018.

¹⁷ V. infra.

¹⁸ *Catalogus venerabilis dioeceseos Transsylvaniensis editus pro anno a Christo nato MDCCCLVII*. Claudiopoli: Typis Lycei rom. cath. 1856, s. 19; *Catalogus venerabilis dioeceseos Transsylvaniensis editus pro anno bissextili a Christo nato MDCCCLXIV*. Claudiopoli: Typis Lycei Romano Catholici, 1864, s. 7; BEKE, Antal. *Az Erdély egyházmegyei papnöveldé történeti vázlatá*. Károly-Fehérvár: 1870, s. 119; *Catalogus venerabilis dioecesis Transsylvaniensis editus pro anno post bissextilem secundo a Christo nato 1870*. Albæ-Carolinæ: Typis Episcopalis, 1870, s. 12-13; *Catalogus venerabilis dioecesis Transsylvaniensis editus pro anno bissextili a Christo nato MDCCCLXXII*. Albæ Carolinæ: Typis Episcopalis, 1872, s. 8, 10, 52; *Az Erdélyi Püspökök Székese gyháza 1949 forráskiadás*. Kolozsvár: 2021, s. 112.

¹⁹ *Schematismus venerabilis cleri dioecesis Transsylvaniensis editus pro anno a Christo nato MDCCCLXXII*. Albæ-Carolinæ: Typis Volz et Körner 1882, s. 5-6, 8, 200-201; *Catalogus venerabilis dioeceseos Transsylvaniensis editus pro anno bissextili a Christo nato MDCCCLXXXVIII*. Claudiopoli: Typis Lycei Romano Catholici 1888, s. 6; *Catalogus venerabilis dioeceseos Transsylvaniensis editus pro anno bissextili a Christo nato MDCCCXCVIII*. Claudiopoli: Typis Lycei Romano Catholici, 1898, s. 12.

Antal Beke je aj autorom prác, ktoré dnes možno nájsť v bibliografiách výskumníkov a sú citované práve kvôli komplexnosti informácií, ktoré poskytoval.²⁰ Bol aktívny aj začiatkom 20. storočia až do roku 1913, keď zomrel. Dôležitý je jeho register, ktorý spracoval na základe zbierky kódexov Batthyanea a ako sám uviedol v predslove, register/index mal informovať čitateľov o vzácnych kódexoch knižnice a ponúka stručný bibliografický popis každého zväzku vrátane autora, názvu diela, roku alebo storočia, potom udáva formát, počet strán alebo listov; index obsahuje 658 titulov. Beke zostavil vlastne prvý tlačený katalóg rukopisov, ktorý má však jedno mínus, autor neudal signatúru, čo zásadne komplikuje jeho vedecké využívanie. To je skutočnosť, na ktorú ako prvý upozornil Elemér Varjú, ale napriek všetkému použil Bekeho index za základ svojej práce o rukopisoch Batthyanea.²¹

Medzi významných autorov, ktorí uverejňovali knižné zbierky Batthyanea patrí Elemér Varjú (1873 – 1944/1945). Narodil sa na Slovensku, lýceum absolvoval v Budapešti a tam študoval na fakulte humanitných vied. V roku 1898 sa zamestnal v Historickom múzeu v Budapešti a v nasledujúcom roku bol pomocníkom knihovníka. Presídlil sa do Košíc a v rokoch 1908 – 1913 bol riaditeľom košického múzea, kde založil modernú evidenciu zbierok, ale v roku 1913 sa vrátil do Budapešti, pretože tam bol menovaný za vedúceho oddelenia starožitných a numizmatických zbierok v Maďarskom národnom múzeu. Všeobecne ho zaujímali kultúrne dejiny Uhorska. Podpísal sa pod početné štúdie o historických zbierkach menovite o knižničných fondoch Batthyanea. Z archívnych zbierok knižnice študoval rodinný archív Bánffyovcov z Lučenca. Počas rokov 1899 – 1901 publikoval v *Magyar Könyvszemle* deväť príspevkov o knižných fondoch Batthyanea, ktoré vyšli čiastočne aj v samostatnej publikácii. Túto prácu v súčasnosti vydala v novej edícii Doina Hendre Biro.²² Podľa knihovníka Pétera Koródyho, medzi

²⁰ BEKE, Antal. *Az Erdély egyházmegyei papnövelde történeti vázolata*. Károly-Fehérvár: 1870; BEKE, Antal. *Pázmány Péter, Lippay és Esterházy levelezése Rákóczy Györggyel*. Budapest: 1882; BEKE, Antal. *Esterházi némely levelei*. Ú. ott: 1885. Napísal dejiny kapituly z Alba Iulie. Rukopis sa nachádza v Batthyaneau; v. *Annales Capituli Albens. Trans. ab anno 1752 – 1822*, collegit et compingit curavit Antonius Beke, canonicus, anno 1874 [cota BB X 113].

²¹ BEKE, Antal. *Index mancriptorum Bibliothecae Batthyanianae Dioecesis Transylvaniensis*, Károlyfehérvár: 1871, s. [IV]; *Biblioteca Batthyaneum la sfârșitul secolului al XIX-lea. Cartea-catalog a lui Varju Elemer, adnotată și comentată* [Knižnica Batthyaneum na konci 19. storočia. Katalóg Varjú Eleméra, s poznámkami a komentármi]. Predslov Doina Hendre Biro. București: Ed. Bibliotecii Naționale a României, 2014, s. 198-199, 243, 245.

²² *Slovenský biografický slovník (od roku 833 do roku 1990)*. Zv. 6 (T-Ž). Martin: 1994, s. 236; v. VARJÚ, Elemér. A gyulafehérvári Batthyány-könyvtár (Egy melléklettel a szöveg közt három rajzzal és két hasonmással). In: *Magyar Könyvszemle*. 7. Évf. 2. Sz. / 1899, s. 134-175; VARJÚ, Elemér. A gyulafehérvári Batthyány-könyvtár (Második közlemény, a szöveg közt egy hasonmással). In: *Magyar Könyvszemle*. 7. évf. 3. Sz. / 1899, s. 209-243; VARJÚ, Elemér. A gyulafehérvári Batthyány-könyvtár (Harmadik közlemény, a szöveg közt egy hasonmással). In: *Magyar Könyvszemle*. 7. évf. 4. Sz. / 1899, s. 329-345; VARJÚ, Elemér. A gyulafehérvári Batthyányi-könyvtár (Folytatás, két melléklettel és a szöveg közt tíz hasonmással). In: *Magyar Könyvszemle*. Új folyam 8. Kötet 1. Füzet, 1900, s. 17-55; VARJÚ, Elemér. A gyulafehérvári Batthyány-könyvtár (Ötödik közlemény, a szöveg közt két hasonmással). In: *Magyar Könyvszemle*. 8. évf. 2. Sz. / 1900, s. 131-169; VARJÚ, Elemér. A gyulafehérvári Batthyány-könyvtár (Hatodik közlemény, egy melléklettel és a szöveg közt egy hasonmással). In: *Magyar Könyvszemle*. 8. évf. 3. Sz. / 1900, s. 228-249; VARJÚ, Elemér. A gyulafehérvári Batthyány-könyvtár (Folytatás, két melléklettel és a szöveg közt tíz hasonmással). In: *Magyar Könyvszemle*. 8. évf. 4. Sz. / 1900, s. 338-361; VARJÚ, Elemér. A gyulafehérvári Batthyány-könyvtár (folytatás, egy

1. a 26. októbrom 1898 študoval E. Varjú v knižnici a zaujímal ho zbierka prvotlačí. Koródy zaznačil do registra čitateľov signatúry, ktoré Varjú žiadal.²³ Koródyho register je zatiaľ vlastne jedinou konkrétnou stopou, ktorú Varjú v Batthyaneu zanechal, samozrejme, okrem publikovaných štúdií. Signatúry, ktoré Varjú žiadal sa zhodujú so systémom signovania A. Cseresnyésa z rokov 1824 – 1826, teda sa zhodujú so signatúrami uvedenými v špeciálnom katalógu prvotlačí, ktorý Cseresnyés vypracoval.²⁴

E. Varjú sa v katalógu vyjadril o výsledkoch svojej práce v knižnici: „[...] Zostavil som len všeobecný katalóg novších rukopisov. Tento katalóg poukazuje na to, čo možno v tejto zbierke nájsť, ale bez poskytnutia údajov o každom jednotlivom diele. Skúmal som aj inkunábuly, doteraz neuvedené v odbornej literatúre [...] Poznámky som radšej reprodukoval, bibliografické údaje som ale vynechal [...]. Ak som však touto prácou upozornil niektorých bádateľov na túto knižnicu, môžem povedať, že som svoj cieľ dosiahol.“²⁵ Naďalej sa budeme venovať len katalógu západoeurópskych rukopisov a inkunábúlí, pretože ostatné časti práce nie sú témou nášho príspevku, zaoberá sa v nich napr.: rozborom stavu knižníc na konci 19. storočia, hovorí o založení Batthyanea a živote a činnosti zakladajúceho biskupa, o predošlých majiteľoch kníh a pod.²⁶

V súpise prvotlačí sa nachádza 147 exemplárov z celkového počtu, ktorý presahuje číslo 550, čím je jasné, že nevyhotovil katalóg celého fondu, ale vybral len tie zväzky, ktoré obsahovali vlastnicke poznámky, alebo tie, ktoré sa mu zdali byť staršími a zaujímavejšími. Je možné, že práve vďaka svojmu pôvodu upozornil na kódexy a prvotlače pochádzajúce z Levoče, zo Spiša a okolia. Uviedol tiež, že v knižnici v roku 1899 neexistovali katalógy, ktoré by umožnili identifikovanie, teda ani Hainovu bibliografiu, z ktorej neskôr doplnil informácie. Varjú neočísloval katalogizované exempláre, ale uviedol ich v chronologickom poradí.²⁷ Spomedzi západoeurópskych kódexov vybral len 288 a z týchto podrobne opísal 20 exemplárov, zaznamenal formát, dekorácie, knižné dosky, rukopisné poznámky a niekedy obsah zväzku, u ostatných opísal len názvy. Ostro kritizoval A. Bekeho za to, že rukopisy neoznačil signatúrami vyhotovenými knihovníkom Cseresnyésom. Medzi týmito dvoma autormi (Beke – Varjú) vznikla polemika, ktorá prinútila kanonika Bekeho publikovať otvorený list, v ktorom argumentoval svoje chyby, ale poukázal aj na príspevky, na ktoré E. Varjú v tichosti a bez komentárov pozabudol.²⁸ Z uvedeného vyplýva, že aj práca E. Varjú nie je kompletná a má mnoho nedostatkov a v dnešnom poňatí aj mnoho chýb, dnes predstavuje jednu z fáz a jeho štúdie sú len pracovnou etapou v rámci štúdia knižničného fondu Batthyanea.

---

melléklettel és öt hasonmással). In: *Magyar Könyvszemle*. 1. Sz. / 1901, s. 24-52; VARJÚ, Elemér. A gyulafehérvári Batthyány-könyvtár (Nyolczadik, befejező közlemény egy melléklettel és huszonöt szövegképpel). In: *Magyar Könyvszemle*. 9. évf. 3. Sz. / 1901, s. 256-279; *Biblioteca Batthyaneum la sfârșitul secolului al XIX-lea*, odk. 21.

²³ *Könyvtárban használt könyvek jegyzéke* [sign. BB XI 392], f. 2r (Y4 až N5).

²⁴ BB XI 479, f. 199r-244v. (Incunabula typographiæ et Manuscripta): sign. Y4 I 1 – N5 VI 18; BB XI 486.

²⁵ *Biblioteca Batthyaneum la sfârșitul secolului al XIX-lea*, odk. 21, s. 209.

²⁶ VARJÚ, Elemér. *A gyulafehérvári Batthyány-könyvtár, külön lenyomata a Magyar könyvszemle 1899 évfolyamából*. Budapest: Az Atheneum Irod. és R.T. Könyvnyomdája, 1899.

²⁷ *Biblioteca Batthyaneum la sfârșitul secolului al XIX-lea*, odk. 21, s. 243.

²⁸ *Biblioteca Batthyaneum la sfârșitul secolului al XIX-lea*, odk. 21, s. 245, 249.

Koncom 19. storočia, nie je známy presnejší dátum, bol vyhotovený nový katalóg, čo je badateľné z nového systému signatúr. V tomto katalógu sú spočiatku používané signatúry, ktoré Cseresnyés zaviedol začiatkom 19. storočia, potom sa objavujú nové signatúry, ktoré už používali Antal Beke a Elemér Varjú. Tak Beke, ako aj Varjú publikovali krátke katalógy kódexov knižnice v posledných rokoch 19. storočia.²⁹ Je zaznamenaných 188 rukopisov. Formulár, do ktorého boli rukopisy zapísané, obsahuje: rímske číslice od I do III, signatúru Cseresnyés, signatúru Beke a signatúru Varjú, skrátený titul rukopisu a posledná rubrika zachytáva rok alebo storočie, ak boli tieto dáta známe.³⁰ Posledným autorom, ktorého treba zahrnúť do 19. storočia bol Károly Veszély (1820, Viedeň – 1896, Bărbant, okr. Alba) študoval teológiu v Alba Iulia a Kluži a v roku 1845 sa stal kaplánom a profesorom v Brašove. Za promaďarské zmýšľanie bol v roku 1848 odsúdený na smrť, avšak rozsudok nebol splnený a z väzenia bol v roku 1851 prepustený. V rokoch 1854 – 1864 pôsobil v Alba Iulia a bol zvolený za riaditeľa tamojšieho gymnázia. V roku 1867 sa presídlil do sedmohradského mesta Târgu Mureș, kde zastával post kaplána. Ako čestný predseda sedmohradskej literárnej, historickej, archeologickej a prírodovedeckej spoločnosti sa zaujímal aj o históriu Batthyanea.³¹ V roku 1861 začal vydávať *Gyulafehérvári füzetek*, pričom uviedol cca 170 titulov kníh z Batthyanea. Dostal sa len k písmenu D a pravdepodobne po nepriaznivej odozve v publikovaní viac nepokračoval. Bol upozornený kritikou, že jeho katalóg nedosahuje požadovanú vedeckú úroveň.³²

Na záver

Knižnica Batthyaneum bola založená v Sedmohradsku, ktoré sa v priebehu storočí nachádzalo na periférii, či už išlo o Uhorské kráľovstvo, Rímsko-nemeckú alebo Rakúsko-uhorskú ríšu. Malo pohnutú históriu, ak máme na mysli vojenské, spoločensko-politické udalosti tej doby. Alba Iulia aj knižnica prežili aj krvavé udalosti z roku 1848, keď bola zbombardovaná citadela a dokonca aj okolie knižnice, ktorej sa však tieto udalosti nedotkli a historický fond neutrpel. A práve v druhej polovici 19. storočia historické fondy knižnice začali vzbudzovať pozornosť bádateľov.

Z katalógov Batthyanea, ktoré vznikli počas 19. stor. vyniká práca A. Cseresnyésa, knihovníka, ktorý sa takmer štvrt' storočia venoval práci v knižnici a jeho čiastkové katalógy sú aj v súčasnosti použiteľné a možno sa o ne oprieť. Jeho prácu využili ešte v tom istom storočí aj autori publikovaných katalógov A. Beke, E. Varjú a K. Veszély. Význam spracovania katalógu pre knižnicu si uvedomil A. Cseresnyés, ktorý sa dlhodobo zaoberal knižným fondom Batthyanea a jeho zásluhou dostali knihy signatúru, ktorú nachádzame aj teraz na knižných doskách. Dobrú znalosť knižnej kultúry dokázal aj tým,

²⁹ *Conscriptio librorum manuscriptorum seu codicum bibliothecae Batthyianianae iuxta signaturas recentiores* [sign. BB XI 487].

³⁰ V. BB XI 487, f. 5r, 6r, 7r etc.

³¹ József Szinyei [online]. 2023 [cit. 2023-11-21]. Dostupné z: <https://mek.oszk.hu/03600/03630/html/>

³² VESZÉLY, Károly. *Gyulafehérvári Füzetek*, I. Kolozsvár, 1861, s. 67-136; pozri: č. 15. *Album Confraternitatis SSS. Trinitatis A. Carolinae* 1716; č. 16. *Alexandri papæ Decreta* (14. storočie, pergament; č. 34. Batthyáni Ignáti Collectanea ex SS. Patribus in privatum usum concinnata 1763, 3 volume; č. 52. *Bonaventurae opera* (15. storočie, pergament).

že svojím typickým rukopisom spísal do mnohých exemplárov bibliografické poznámky, často pozostávajúce z 2-3 titulov kníh týkajúcich sa obsahu zväzku, s ktorým pracoval. Pozitívne treba ohodnotiť aj prácu A. Bekeho, ktorý vo funkcii riaditeľa Batthyányho inštitútu, ako aj kustóda diecéznej knižnice mal dostatočné vzdelanie na prácu s vzácnymi knihami. Publikovaním svojho *Index manuscriptorum Bibliothecæ Batthyanianæ* dokazuje dobrú znalosť rukopisnej zbierky knižnice. Aj keď publikovaním súpisu kódexov vyhotovil užitočnú pomôcku pre bádateľov, chýbajúce signatúry zostali veľkým nedostatkom jeho práce.

Autori E. Varjú a K. Veszély sa publikovaním prác, ktoré možno nazvať aj katalógmi pokúsili upozorniť na vzácne fondy Batthyanea, čo sa im v istej miere podarilo. Publikovaním svojho katalógu kódexov v *Magyar Könyvszemle* Elemér Varjú ponúkol ďalší súpis vzácných zbierok Batthyanea, aj keď nekompletný, pričom netreba zabúdať, že jeho účelom bolo oboznámiť odbornú verejnosť s fondami knižnice. Publikovanie katalógov Bekeho, Varjú a Veszeleho je dôkazom toho, že záujem o knižnicu vzbudila hlavne vzácna zbierka kódexov a inkunábulí, avšak bohatý fond tlačí 16. – 19. storočia sa dostal len do pozornosti Andrása Cseresnyés, ktorý dlhé roky vykonával prácu knihovníka. Nezávisle na nedostatkoch, ktoré jeho práca v knižnici mala, A. Cseresnyés položil základy moderného spracovania fondu Batthyanea.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH OD- KAZOV

Pramene

Archív knižnice Batthyaneum, Alba Iulia

BB – Biblioteca Batthyaneum krabica
LXX/108

BB – Biblioteca Batthyaneum: signátura:

X 87, X 89: *Libri duplicati in Bibliotheca
Batthyaniani*, t. 1-2.

X 88: *Conscriptio exemplarium duplicati bib-
liothecæ Batthyanianæ*.

X 113: *Annales Capituli Albens. Trans. ab anno
1752 – 1822, collegit et compingi curavit
Antonius Beke, canonicus, anno 1874.*

XI 265: *Elenchus librorum excellentissimi Do-
mini Comitiss et Episcopi Transylvaniensis,
Domini Ignatij de Batthyan in Bibliotheca
Sua Cibiniensi reperebilium de anno 1782*

XI 301: *Conspectus Bibliorum Sacrorum.*

XI 392: *Könyvtárban használt könyvek jegyzéke*

XI 478 – 479: *Conscriptio Bibliothecæ Musei
Batthyaniani facta annis 1824 – 1826,*
t. 1-2.

XI 480 – 481: *Catalogus theologorum*, t. 1-2.

XI 482: *Index Bibliorum Sacrorum.*

XI 483: *Catalogus philosopharum et scientiarum
naturalium.*

XI 484: *Catalogus juristarum.*

XI 485: *Index Juristarum, Philosophorum, Philo-
logorum et incunabulorum et manuscriptorum.*

XI 486: *Catalogus primarum editionum.*

XI 487: *Conscriptio librorum manuscriptorum
seu codicum bibliothecæ Batthyanianæ iuxta
signaturas recentiores*

Biskupský katolícky archív Alba Iulia

GYÉL 340, I. 1/a – GYÉL, Püspöki Hivatal
iktatott iratai 1834 (401-477), 1-400
hiányzik, I. 1/a.

Literatúra

BEKE, Antal. *Az Erdély egyházmegyei papnövel-
de történeti vázlatá.* Károly-Fehérvár, 1870.

BEKE, Antal. *Index manuscriptorum Bibliothecæ
Batthyanianæ Dioecesis Transsylvaniensis,*
Károlyfehérvár, 1871.

BEKE, Antal. *Pázmány Péter, Lippay és Ester-
házy levelezése Rákóczy Györggyel.* Buda-
pest, 1882.

BEKE, Antal. *Eszterházi némely levelei.* U. ott,
[Budapest], 1885.

*Biblioteca Batthyaneum la sfârşitul secolului al
XIX-lea. Cartea-catalog a lui Varjú Elemér,
adnotată şi comentată.* Adnotare şi Prefaţă
Doina Hendre Biro [Knižnica Batthyane-
um na konci 19. storočia. Katalóg Varjú
Eleméra, s poznámkami a komentármí].
Predslov Doina Hendre Biro. Bucureşti:
Ed. Bibliotecii Naţionale a României, 2014.
ISBN 978-973-8366-37-4.

SZENTIVÁNYI, Róbert. *Catalogus concinnus
librorum manuscriptorum bibliothecæ Batthy-
anæ.* Szeged, 1958.

- KULCSÁR, Péter. *Catalogus incunabulorum Bibliothecæ Batthyanianæ*. Szeged, 1965.
- Catalogus venerabilis dioeceseos Transsylvaniensis* editus pro anno a Christo nato MDCCCLVII. Claudiopoli: Typis Lycei rom. cath., 1856.
- Catalogus venerabilis dioeceseos Transsylvaniensis* editus pro anno bissextili a Christo nato MDCCCLXIV. Claudiopoli: Typis Lycei Romano Catholici, 1864.
- Catalogus venerabilis dioecesis Transsylvaniensis* editus pro anno post bissextilem secundo a Christo nato 1870. Albæ-Carolinæ: Typis Episcopilibus, 1870.
- Catalogus venerabilis dioecesis Transsylvaniensis* editus pro anno bissextili a Christo nato MDCCCLXXII. Albæ Carolinæ: Typis Episcopilibus, 1872.
- Catalogus venerabilis dioeceseos Transsylvaniensis* editus pro anno bissextili a Christo nato MDCCCLXXXVIII. Claudiopoli: Typis Lycei Romano Catholici, 1888.
- Catalogus venerabilis dioeceseos Transsylvaniensis* editus pro anno bissextili a Christo nato MDCCCXCVIII. Claudiopoli: Typis Lycei Romano Catholici, 1898.
- DÂRJĂ, Ileana. *Fondul Migazzi. Surse documentare* [Migazziho zbierka. Dokumentárne zdroje]. Alba Iulia: ALTIP, 1998. ISBN 973-98735-1-0.
- JAKÓ, Zsigmond. Batthyány Ignác, a tudós és a tudományservező. In: *Magyar K.* 1991, roč. 107, č. 4, s. 353-375.
- KULCSÁR, Péter. *Catalogus incunabulorum Bibliothecæ Batthyanianæ*. Szeged, 1965.
- MÂRZA, Andreea. Cataloage de cărți în fondul Bibliotecii Batthyaneum din Alba Iulia [Katalógy z knižnice Batthyaneum z Alba Iulie]. In: *Transilvania*. 4-5 (2017), s. 93-98. ISSN 0255-0539.
- MÂRZA, Andreea. *Chronica Hungarorum* a lui Johannes de Thurocz: o comparație a edițiilor Brno și Augsburg (1488) [Kronika Jána z Turca: porovnanie brenenského a augsurského vydania]. In: *Anuarul Institutului de Istorie "George Barițiu" din Cluj-Napoca*. Series Historica, LXII, 2023, s. 15-30. ISSN 1583-4390.
- MÂRZA, Andreea. *Portretul unui iluminist ardelean. Bibliotecarul Imre Dániel (1754 – 1804)* [Portrét sedmohradského osvietenca. Knihovnik Imre Dániel (1754 – 1804)]. Cluj-Napoca: Mega, 2020. ISBN 978-606-020-218-9.
- MÂRZA, Andreea. Prvotlače katolíckeho biskupa Ignáca Batthyányho (Alba Iulia, Rumunsko) a ich ďalší osud. In: *Kniha. Zborník o problémoch a dejinách knižnej kultúry*. Martin: Slovenská národná knižnica, 2022, s. 38-52. ISSN 1336-5436.
- MÂRZA, Eva a Iacob MÂRZA. Biblioteca Migazziana Viennensis (Sugestii pentru o reconstituire) [Migazziho viedenská knižnica. (Návrhy na rekonštitúciu)]. In: *Anuarul Institutului de Istorie „A. D. Xenopol”*. XXXII, 1995, s. 239-250. ISSN 1221-3705.
- MÂRZA, Iacob. Slovenské tlače z Migazziho knižného fondu ako súčasť Batthyanea z Alba Julie (17. – 19. stor.). In: *16. storočie v zrkadle knižnej kultúry*. Banská Bystrica, 2012, s. 203-210. ISBN 978-8089388-48-6.

- MÁRZA, Iacob. *Transylvanica la Biblioteca Bathyaneum din Alba Iulia (V): cărți de la Cluj* [Transylvanica v knižnici Bathyaneum z Alba Iulia (V): knihy vydané v Kluži]. In: *Transilvania*. 4-5/2016, s. 120-126. ISSN 0255-0539.
- MÁRFFY, Oscar. Contributi alla storia del Collegio Germanico-Ungarico di Pavia in base a documenti conservati nell'Archivio di Stato di Milano. In: *Ævum*. Anno 13, fasc. 4 (Ottobre-Dicembre 1939), s. 548-557.
- PAPAHAGI, Adrian. DINCĂ, Adinel-Ciprian v spolupráci s Andreou Márza, *Manuscrisele medievale occidentale din România: Censur* [Stredoveké západoeurópske rukopisy z Rumunska: Cenzus]. Iași: Polirom, 2018, 240 s. ISBN 978-973-46-7463-3.
- SCHATZ, Elena-Maria a Robertina STOICA. *Catalogul colectiv al incunabilelor din România* [Súborný katalóg inkunábulí v Rumunsku]. București: Institutul de Memorie Culturală, 2007. ISBN 978-973-7930-10-1.
- SELECKÁ, Eva. *Stredoveká levočská knižnica*. Martin: Matica Slovenská, 1974.
- Slovenský Biografický Slovník (od roku 833 do roku 1990)*. Zv. 6 (T-Ž). Martin: 1994.
- SZÁRAZ, Orsolya. *Catalogus librorum Bibliothecae Collegii Germanici et Hungarici Romae*. Száraz Orsolya és Rosa Pace bevezetésével. Budapest-Eger: MTA, 2015. ISBN 978-963-7451-24-9.
- SZENTIVÁNYI, Róbert. *Catalogus concinnus librorum manuscriptorum bibliothecae Batthyányanæ*. Szeged, 1958.
- SZLAVIKOVSKY, Beáta. *Magyarországi diákok Itáliai Egyetemeken 1526 – 1918, I rész, Gli studenti ungheresi in Italia dal 1526 al 1918, I parte*. Budapest: ELTE Levéltára, 2007. ISBN 978-963-463-961-9.
- VARJÚ, Elemér. A gyulafehérvári Batthyány-könyvtár (Egy melléklettel a szöveg közt három rajzzal és két hasonmással). In: *Magyar Könyvszemle*. 7. Évf. 2. Sz. / 1899, s. 134-175.
- VARJÚ, Elemér. A gyulafehérvári Batthyány-könyvtár (Második közlemény, a szöveg közt egy hasonmással). In: *Magyar Könyvszemle*. 7. évf. 3. Sz. / 1899, s. 209-243.
- VARJÚ, Elemér. A gyulafehérvári Batthyány-könyvtár (Harmadik közlemény, a szöveg közt egy hasonmással). In: *Magyar Könyvszemle*. 7. évf. 4. Sz. / 1899, s. 329-345.
- VARJÚ, Elemér. *A gyulafehérvári Batthyány-könyvtár, külön lenyomata a Magyar könyvszemle 1899 évfolyamából*. Budapest: Az Atheneum Irod. és R.T. Könyvnyomdája, 1899.
- VARJÚ, Elemér. A gyulafehérvári Batthyányi-könyvtár (Folytatás, két melléklettel és a szöveg közt tíz hasonmással). In: *Magyar Könyvszemle*. Új folyam 8. Kötet 1. Füzet, 1900, s. 17-55.
- VARJÚ, Elemér. A gyulafehérvári Batthyány-könyvtár (Ötödik közlemény, a szöveg közt két hasonmással). In: *Magyar Könyvszemle*. 8. évf. 2. Sz. / 1900, s. 131-169.
- VARJÚ, Elemér. A gyulafehérvári Batthyány-könyvtár (Hatodik közlemény, egy melléklettel és a szöveg közt egy hasonmással). In: *Magyar Könyvszemle*. 8. évf. 3. Sz. / 1900, s. 228-249.

VARJÚ, Elemér. A gyulafehérvári Batthyány-könyvtár (Folytatás, két melléklettel és a szöveg közt tíz hasonmással). In: *Magyar Könyvszemle*. 8. évf. 4. Sz. / 1900, s. 338-361.

VARJÚ, Elemér. A gyulafehérvári Batthyány-könyvtár (folytatás, egy melléklettel és öt hasonmással). In: *Magyar Könyvszemle*. 1. Sz. / 1901, s. 24-52.

VARJÚ, Elemér. A gyulafehérvári Batthyány-könyvtár (Nyolczadik, befejező közlemény egy melléklettel és huszonöt szövegképpel). In: *Magyar Könyvszemle*. 9. évf. 3. Sz. / 1901, s. 256-279.

Elektronické zdroje

Oscar Márffy [online]. 2023 [cit. 2023-10-31]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/25819237>.

József Szinnyei [online]. 2023 [cit. 2023-11-21]. Dostupné z: <https://mek.oszk.hu/03600/03630/html/>

Dr. Andreea Mârza

Rumunská akadémia, pobočka Cluj-Napoca, Historický ústav „George Barițiu“
andreea.marza@acad-cj.ro

Autorku zaujíma kodikológia, stredoveká a moderná latinská paleografia, dejiny knižníc, prekladanie a vydávanie archívnych prameňov z dejín gréckokatolíckej cirkvi. Je účastná v grantoch rumunského ministerstva školstva a Maďarskej akadémie vied.